

Shri Raghunath Temple MSS. Library,
JAMMU

No. ४४०३

Title कृत पद्धतिः

Author श्री केशव दीक्षितः

Extent १८ Age ४

Subject धर्मशास्त्रं

क्रमुपदन्तिः

धध०३

4403
F. 18

पुस्तक

वाजपेय

४५०

पात्रो ह्यदेव
वा प्रदेवकी
श। ऐजोपा

नरुल० +

रुतुवहति॥

६०४

+

०॥६॥ गणेशाय नमः॥ बहुभिश्च कांचनमयैर्मरुतमयैर्विराजितैर्वदनकलिवपुंरनवस्वरसीरुहबद्धकेलि
गणेशं॥१॥ विद्याकरान्गुरुन्नुत्वासर्वविद्याकराग्रिणः। केशवदीक्षितशर्मा तनुते ऋतुपद्धतिं॥१॥ गवामयनमु
क्तेरानीश्रुतिमंत्रपाठादुसारेण प्राप्तस्य वाजपेयस्य ब्राह्मणकर्तृकस्य प्रयोगो वित्त्यते॥ सवशरदत्तो ब्राह्म
णक्षत्रिययोरेव न वैश्यस्य अथ यदि ब्राह्मणो यजते अथ यदि राजन्यो यजत इति च श्रुतेस्तयोरेव भवति॥
तत्र वाजपेये विधासामगाः पद्धतिकां **आमनेति**। ते च संस्थावाजपेयकुरुवाजपेयशरदिवाजपय। मकाः
तत्र प्रथमं संस्थावाजपेयस्तस्य सर्वेऽपि विधिर्वक्ष्यमाणशरदिवाजपेयवत्॥ दक्षिणां सुविशेषः गवांशतं द्वादशे
तरंगा। सुब्रह्मण्या काने शक्रा गच्छेति विश्वे ब्रह्मणा आगच्छते निचविशेषो न भवति। संस्थापश्चादव एव भवति।
न प्रोजा पत्याः। वसंत एव कालः। न परियज्ञो। मरुत्य तीयांते रथावहरणादियद्वक्ष्यते आध्वर्यवंतश्च भवति इति।
द्वितीयस्तु सामगा वायैरेवोच्यते। तस्य सर्वेऽपि विक्ष्यतो मुख्यवक्ष्यमाणऋतुवाजपेयवत्। दक्षिणास्तु सप्तदशो
वगावः इति। सहस्रदक्षिणविषयिकांश्च द्वाभ्यत्रैधातव्यादि न भवति। तेषु शरद्वैश्यस्य त्रिकात्यायने न दक्षिणो मु

स्वः क्रतुविशेषरूपः। तस्येदानीं प्रयोगउच्यते यथा॥ तस्य शरदि पूर्तिमायां सुत्या। ब्राह्मणक्षत्रियादीधिकादि
 णो। न वैश्यः। संस्थावाजपेये तु वैश्याप्यधिकारी संस्थात्याह। संस्थास्तु देहसंस्काररूपाः नित्याः सप्त तेषां मावरणं तु
 नित्यं अकरणे देहसंस्कारन्यूनतापत्तेः शरदिवाजपेयस्य निषेधादेव तस्माद्वैश्याप्यत्राधिकारी॥ अथ वाजपे
 यस्य षोडशिविकारत्वं॥ षोडशिनित्यमैत्रायणीयकश्चतुर्वयननिषेधः। शावरभाष्योक्तस्तुतौ तु अथातो नि
 स्सोमेनानुयजति तमुह्येन तमतिरात्रेणेत्यादि आवाहारावादानुक्रांतं तत्र षोडशीं वाजपेययोश्च विंशतयः चयनं
 सिद्धं तितं। तच्छाखांतरपरं। अत्र शाखायां तृत्तरवेदिमपरेणोतिकात्यायनेनाभिषेकावसरे सूत्रणा दुत्तरवेदिरेव भ
 वति न चयने वाजपेये इति कात्यायनमतमाभेति। धानं जय्यः षडुपसक्तश्च साग्निचित्यः स्यादिति लाघा यनस
 त्रवाजपेये तु वयनमुक्तं। तत्र साग्निचित्ये इष्टकापशुप्रयोगात्पूर्वमाह पूजाभ्युदयिके कार्ये। चयनाकरणे तु प्रथम
 परियज्ञात्पूर्वं॥ श्रीककचार्यवासुदेवविरचित्तिरुहिरुहविद्याकराचार्यप्रमुखैर्महप्रबंधेनिरूपणान्नभवति
 तेषां मते अग्निः। हरिस्वामिजनंतयातीदेवजानीप्रभृतिनां मेतेभवतीति लिखितं नभवतीति पुनः शीर्कते॥ संस्था

वाजपेयकुरुवाजपेययोस्तु भवति संस्कारात् ॥ गोडग्नि विकारान्न भवतीति रत्नेश्वर मिश्राः ॥ संस्था वाजपेये संस्था सो
 मत्वा इव तु कुरुवाजपेये वाजपेयत्वात् गोडग्नि विकारत्वाच्च न वन्तीति मधुकर मिश्राणां सिद्धांतः ॥ अथ परियज्ञ वित्य
 पश्चादुच्यते । तत्र वाजपेयावस्तु हारद आश्विना मावास्या कार्तिका मावास्या कार्तिका पोर्णमास्या वा वाजपेयसु
 त्यहः भवति तस्य उभयतः अनंतरहित पूर्वस्यां पुनरस्यां च पोर्णमास्या बृहस्पति सवाम्भ्यां यजेत । तयो विधिर्विहितः ॥
 ज्योतिषो माभ्यां वा तौ चाग्निष्टोमो अवयवनेऽग्निष्टोम इति वचनात् । तद्विधिरग्निष्टोम पद्धतावुक्तः । वाजपेय पूर्णि
 मायाः पूर्वास्तु द्वादशा पूर्णिमास्तु उत्तरास्तु चत्वारः सोमैर्यजेत । तत्र पूर्वास्तु युग्मास्तु चाग्निष्टोमाः । युग्मास्तु पृष्टः षडहः उत्त
 रास्तु त्वयुग्मास्तु पृष्टः षडहः । युग्मास्तु चाग्निष्टोमाः । पर्वराग्निष्टोम संस्तेवाः । पवित्राद्यैः क्रमस्तैः राजसूय सोमैः । उभ
 यतोऽष्टास्तु पूर्णिमाः सुदन्तरास्तु त्वयुक् क्रमस्तैः । तत्र पृष्टे षडहं प्रथममग्निष्टोम संस्तेरथं तरपृष्टमहः ॥ द्वितीयं
 पंचदशस्तोमं बृहत्पृष्टमुक्तं संस्ते । तृतीयं सप्तदशस्तोमं वैष्णवपृष्टमुक्तं संस्ते । चतुर्थं विणवस्तोमं शांकरपृष्टमुक्तं
 संस्ते । षष्ठं वृषस्त्रिंशस्तोमं वैवतपृष्टमुक्तं संस्ते । चतुर्थं नदस्तु एकविंशस्तोमं वैराजपृष्टं गोडग्नि संस्ते । एषां विधि

रक्तः॥ राजसूयसोमास्तु। पवित्रः॥ अभिषेचनीयः॥ १॥ दशपेयः॥ ३॥ केशवपनीयः॥ ४॥ सुष्टिद्विरात्रोऽहीनधर्मासा
 पवर्गः॥ ५॥ अत्रयतिः॥ ६॥ दीक्षादक्षिणादिरुक्ता राजसूये॥ ७॥ बृहस्पतिसवविधिस्तुते॥ अयं स्वतंत्रोपि एकाहयागस्तेजो
 ब्रह्मवर्चसपुरोधाकामस्य भवति। यश्चैतेन यजेत सौ न्यैरेवाभिवाद्यते न कंचनाभिवादयति। अभ्युक्ष्य यस्याप्यनभ्युक्ष्य
 स्यात्। स्तुपतिरिति एजितनाम्ना वाच्यः स राजानो ब्रह्मणाय पुरस्कृवीरसचात्राधिकारी॥ तस्य अक्षिग्ररणाद्यादीपना
 ते विशेषः। गणेशपूजानादिविधाय अघोरादिकरिष्यमाणवाजपेयनिमित्तं साश्वत्रयस्त्रिंशद्वीक्षिणेन साश्वत्रय
 स्त्रिंशद्भूतगवीक्षिणेन वा साश्वत्रयस्त्रिंशद्वीक्षिणेन वा त्रिष्टुताग्निष्टोमसंस्तेन रथंतरण्येन बृहस्पतिसवे
 नाहंयस्ये। इति संकल्पः। ततः संकल्पवाक्यांते तत्रमेव असुकगोजो मुकप्रवरः वस्त्रादिभिरर्चितो ब्रह्मा भवेद्या
 दिपूर्ववत्। एकातिष्ठो द्वादशापरिमिता वादीक्षाः। तिस्र उपसदः सत्रवर्गाः॥ अग्नीषोमीयस्य पशुपुरोडाशमनु
 देवस्य हविषा निर्वपः। यथा। वायस्य निषेधः प्रणीता प्रणयनी। स्थितस्य चोपग्रहस्य। णत्रासादनं शूर्पप्रोक्ष
 णीतिः शेषाणां हवि होत्रहवणीय। एकत्रिंशच्छपाला नि। कृष्णाग्निः। उत्तरवत्सुसले। पक्षेऽनं। पात्रीचेदक्षणे वा।

पसर्जनी पात्रे क्रवा। तिस्रः पुरोडाशा पात्रः। श्रुतावसाने। औषधार्थेऽग्नीषोमीयार्थं वीहयो यथा वा। देवस्यार्थे तु पुनः
 प्ररूढा वीहय आश्रवः। पक्षत्रय पात्रि नो वीहय आश्रवः। २॥ श्यामाकाः ३ नीवारास्तृणधान्यानि। रक्तशाल
 हायनाः। गवेधुकाः। अनुमा एव स्वयं ज्ञाता वीहयो नावाः। यथाः। इत्यष्टौ दृथक्। पूर्णपात्रं कर्मपिणा
 चेति। उपकृत्य नीयेषु षड्रुस्तु। तयो मे सल्लानि च। श्रृषाग्निहोत्रहवण्यादानादि सादनोते विशेषः। वीह्यादी
 नां दृथगवेक्षणं। युगपदपद्रव्यनिरासः। अभावे दृथगुभिमर्शनमेव। दृथगालेपः। ग्रहणे वीहियवा न्यतरस्मा
 त्। अग्नीषोमाभ्यां जुष्टं गच्छामि इति। प्ररूढेभ्यः सवित्रे सत्यं प्रसवाय जुष्टं। आशुभ्योऽग्नये गरुपतये जुष्टं
 श्यामाकेभ्यः सोमाय वनस्पतये जुष्टं। निवारभ्यो वृहस्पतये वावे जुष्टं। हायनेभ्यः इन्द्राय ज्येष्ठाय जुष्टं।
 गवेधुकोभ्यो सोमाय वनस्पतये जुष्टं। रुद्राय पशुपतये जुष्टं। ॥ ७ ॥ जलस्पतीनां वेभ्यो मित्राय सत्याय जु
 ष्टं। यवेभ्यो वरुणाय धर्मपतये जुष्टं गच्छामि इति। दृथक्तेषां माभिमर्शनं। स्थापितं पवित्रासां प्रोह
 तीः संस्तुत्य कर्मा कुरु। ततोऽक्तं मंत्रैस्त्याजुष्टं प्रोहामीति विशेषितेः प्रोक्षणं। कृष्णाग्निं नो लूयतु सुसक्तश्च पेवि

वेषकपालानि शोभ्योपसर्जन्यादिप्रोक्षणं। प्रोक्षणीनिःशेषकरणं। कृत्वा जिनादनादि तुषविमोकांतो ग्रीया
 र्थद्रव्यावधातः० यदितुषविमोकांतः प्ररूढादीनां पृथगवधातः॥ अग्नीषोमीयार्थस्य यावत्तेः सहचारुणाध
 मपत्यर्थाववहताश्चेदवहताः० अग्नीषोमीयार्थस्य ब्रीहिलेखवानो सर्वोतेवधातः॥ अंतेव वाग्विसर्गः। पा
 ञ्चमोप्यसर्वेषां तंत्रेणाभिमर्शनि। अवधातवत्पृथक् फलीकरणं। कर्णांते निर्देशः॥ आदिमोतिमयो यविचेपी
 दानीमेव निर्देशः॥ अंत्यस्यापेष्णत्सर्वकलानामेकत्ररक्षणं। अग्नीषोमीयार्थेकादशकपालोपधानं। तदुत्त
 रतः सवितृसत्यप्रसवार्थेद्वादशकपालोपधानं॥ २॥ तदुत्तरतो ग्रेर्गृहपतेरर्थेष्टाकपालोपधानं। षड्रूपांस्तु
 नकल्पनी। अंगारैः कपालाभ्युहने। उपसर्जन्यधिश्रयणं। उपधानोपसर्जन्यधिश्रयणानां यौगपद्यास्य यं वि
 नष्टि। अन्ये द्वयं कुयु। आद्यद्रव्यद्वयपेष्णार्थं कृत्वा जिनादनादिप्रोहणं तं० प्रथमस्य कृत्वा द्वितीयस्य
 हविरावापादिप्रोक्षणं तं स्तुलांतरे। तृतीयस्य यस्तुलांतरे। ततश्चेक्षणं चर्वयत्तत्तुला नानामपि। पाञ्चमाया
 पः कृ पृथक्। उपसर्जग्रहणसंयवने पृथक्। चरुपुत्रोपसर्जन्या नयनं। अधिश्रयणं विरोधाद्बुद्धिः

प्रथमं च गन्तव्यं पुरोडाशो वेवा एकत्र पिष्टले पापनयनं पात्रं गुलि प्रक्षालनं स्थापनं च। सर्वेषां पर्यग्निकरणं। मंत्रे
 लपुरोडाशं चरुं पणं। आलंभनं च। आश्वोदकदानं ततः। नात्र वृत्तोपायनं। सुचं संमृष्टीति विशेषः। स्थापित
 वेदाग्रे ध्रुवाश्च तावदानयोस्त्रिपुरोडाशपात्रीणो च संमार्गः। ध्रुवायामेव चतुर्गृहीतग्रहणो तदासादने।
 पात्रीरूपे स्तीर्य पुरोडाशं भिधाय्य चरुणामभ्यभिधारणं। उद्वास्य सर्वेषां प्राणदानं। तत्र देवतालिङ्गमंत्रेणावृ
 त्तं न स्मृतदेशो आसाद्य ध्रुवापुरोडाशं चरुणामत्रालंभः॥ यज्ञप्रेषौ पुरोडाशोपकारकौ वात्र ध्वावाज्यभागौ
 न पशूपकारकौ। स्थाप्या जुष्ठा मृपं स्तीर्याग्नीषोमीयपुरोडाशं मवघन्नाहग्नीषोमाभ्यां पुरोडाशस्यानुब्रूही
 तीति। अवदाय प्रत्युपस्तीर्य क्षतमभ्यज्यानेह स्विष्टकदर्थं मवघर्त्यते वदास्यमानत्याह। अतिक्रम्या आव्य
 जत्याश्रावित आह। अग्नीषोमाभ्यां पुरोडाशं प्रेष्यति प्रेष्यप्रेषः। इदमग्नीषोमाभ्यां नमम॥ अथ काण्डश्रुत्यनु
 साराह यज्ञप्रेषाणामाध्यं दिनश्रुत्या प्रेष्यप्रेषाणां देवसूहविषो प्रचारः। हविस्त्वाम्यादयस्तु प्रेष्यप्रेषपक्षमेवाहुः
 उपोशु देवता देवसूदेविकाह वी। किञ्चित्सूत्राणां॥ सवित्रे सत्यप्रसवायानुब्रूहीत्युक्ते प्रेष्यप्रेषपक्षे प्रशस्ताः यज्ञ

प्रेष्य पक्षे होतुरेवानुवाक्याः ॥ आद्यपक्षेऽवद्यतोऽध्यैरित्युवाच नै। सवित्रे सत्य प्रसवा यप्रेष्येति प्रज्ञास्तारै। स
 वितारं सत्य प्रसव संयजेति होतारमाह ॥ त्यागाः स्थलाः ॥ अग्नये गृह पतेयेऽवदानादि। बृहस्पतेव विवेनु
 हि। बृहस्पतिं वाचं यज ॥ इन्द्राय ज्येष्ठायानुबूहि। इन्द्रं ज्येष्ठं जयेत्यादि। रुद्राय पशुपतये। मित्राय सत्याय।
 वरुणाय धर्मपतये। अवद्य प्रेष्य प्रेष पक्षे उपभृतिस्त्रिष्टु कदर्थं सर्वेभ्यो वदाने दिश्याभिधारः। यज प्रेष पक्षे
 तु प्रवर्ग्यः। त्वान्नष्ट उत्तमे न वरित्वाऽध्ययं यजमाने दक्षिणे न बाहौ गृहीत्वा ब्रवीति ॥ सविता त्वा सवानां
 सुवतां वरुणो धर्मपतीनां ॥ इमं देवा इन्द्रिया य इमं मे विष्णोः पुत्रं गंगाये पुत्रं मस्यै विश एष वः कुरवो राजा
 एष वः पांचालो राजा सोमो ममाकं ब्राह्मणानां राजेत्याह। काण्वानां। माध्यंदिनानां तु इमं देवा असपत्नः सुव
 धं महते क्षत्रायेत्यादिराज्ञियजमाने अमी इत्यत्र तद्देशनामगच्छति। नामास्य गच्छति मंत्रे यथास्त्वनमि
 तिसंज्ञाह। अस्यै इत्यग्रे तद्देशसंबद्धतद्दिनां तत्र ज्ञानामग्रहणं। अस्यै कोरव्ये विशे अस्यै पांयात्वे विशे इति का
 ण्वश्रुतेः। तेनेदं सिद्धं अस्यै कोरव्ये विश एष वः कुरवो राजेति। केचित्तु स ब्राह्मणपुरस्कारमात्रेण जगत्पोषका

रादिप्रविश्यपियज्ञमानदेशप्रज्ञानामग्रहणमाहुः। तन्नयुक्तं। यस्यैविशो प्रज्ञा भवतीति श्रुत्या साक्षात्प्रज्ञा ए
 व सिद्धत्वेनोपादानात्। न विधौ परः शब्दार्थ इति न्यायात्। इदं देवा इन्द्रिया य इमं मे विस्मोः पुत्रं गंगये पुत्र
 मस्यै विशाख्यवो राजा सोमो मां स्मार्कं ब्राह्मणानां राजेति सन्मते एष वः कुरवो राजेति रामयं प्राः॥ अथ सिद्ध
 कृत्तृष्वैष पक्षे समानयन्नाह। अन्यथा वदानात्पूर्वपक्षयोर्मे जावरुणो होता वा। अध्वर्युरग्नये प्रेष्येति मे
 जावरुणो न संयराभ्युक्षणे। प्राग्नित्रावदानादि सर्वे सौमिकं कर्म। प्राग्नित्रमात्रं सर्वहविर्भ्य इडाया न वतुष्वकि
 रणं। हविः शेषस्य यज्ञमानपक्षे विनियोगे भागास्तु सर्वेभ्यः। आघ्रातरनुवाकात्प्राक्कर्म उन्नेतुः
 पात्रयो जने काले। त्रयस्मिंशच्छतसहस्रदक्षिणापक्षे आग्रयणस्थाली अपरेण वतुः स्वर्ग्यो दुवरांश्चा
 दाभ्यपात्रस्य योजने। ततोतिरिक्तस्थले वाहस्पत्यग्रहपात्रयो जने। उजातुर्विश्वरूपाज्यो निर्गानियोनि
 दृतिः। सहस्रदक्षिणापक्षे अश्वदाभ्यग्रहणं त्रयस्मिंशदक्षिणापक्षे नांश्वदाभ्यग्रहणं। सहस्राधिकदक्षिणे तु
 नियमेन स्फाटं। तदिदं यथा। एकधनानयनानंतरं तान्निधाय अभिषवात्पूर्वमध्वर्युरौ दुवरेण वतुः स्वर्ग्यो

ततो धिषवणोपयुयविशंतीत्यादिप्राकृतं कर्म। तत्रविशेषः। अतिग्राह्यग्रहणहोमकालातिदेशात्तेषां वागंतु
 त्वादंतराग्रहणोऽप्यवप्यागंतु स्थानमिमि द्वास्त्राहसूत्रणात्। आश्रयणादनंतरं वाहस्पत्यपात्रे ततो ग्रहण
 माधुवादिप्रकृतिवत्। अथो ज्ञाता बृहस्पतिसवस्य चिदृ-सोमत्वात् विभिस्तु यैर्वाभिः पवमानस्तोत्रं गायेत्प्रकृतिवत्
 अध्वोरिग्नीदग्नीन्विहरतेति प्रेषे पशुभ्यामेहीति विशेषः। समवाजं पेयीमधुकरमिश्रप्रभृतिनां मते। अस्मन्म
 ते तु नो हः। पवमेव हि कर्कवा सुदेवादिभिर्विचारितं। अथाग्नेयं पशुमुपाकृत्य बाहस्पत्यस्योपाकरणं। अग्निं
 धनं। आग्नेयेनियुज्य देवस्त्वा बृहस्पतये जुष्टं नियुज्य न ज्ञातिबाहस्पत्यनियोजनं। प्रोक्षणे अस्मत्सौषधीभ्यः
 पूज्यो बृहस्पतयेत्वा जुष्टं प्रोक्षामीति। आग्नेयस्यांजनं कृत्वा बाहस्पत्यं जने। अवाहने अग्निं बृहस्पतिं वन
 स्पतिमित्यादि। आग्नेयस्य नलोपस्पर्शनं कृत्वा बाहस्पत्यस्य नलोपस्पर्शनं। संक्षप्याच्यगमतामिति। संक्ष
 प्तो पशू इति सप्तितुः प्रेषः। माहिभूमिपिदा कुरितेनियोजनोऽप्रासने। आग्नेयस्य प्राणशोधनं कृत्वा बाहस्प
 त्यस्य प्राणशोधनं। तच्छेषेण आग्नेयनाभिच्छेदनं कृत्वा तृणा मूलान् जने तृणाग्रस्य सव्यकरणं। तथैव बा
 हस्पत्यस्य। तृणमूलयोः प्रासने। वपो रवेदनमुभयोः। ताम्रां वपाश्रपण्योः प्रोक्षणे। वपाश्रपण्यप्रतिप्रक्ष
 तुः। शृते प्रवरति प्रेषः। आयेय वपायागः प्रकृतिवत् बृहस्पतये द्वागस्य वपाये मेदसो जुष्टं ब्रूहीति अनुवाचनप्रेषः

६

पूर्ववद्वपामादायाति क्रम्याश्रव्यप्रत्याश्रवित आह । बृहस्पतयेऽह्नागस्यवपामेदः प्रस्थितं प्रेष्येति । द्विदेवत्यग्रहचमस
 भक्षानेतरं मासाघदक्षिणस्य हविर्हनिस्प पश्चादक्षे निदधेति चमसानधस्तेनाराशं सा आवेश्य देवात् । इति सूत्रात् ॥
 तत्र तदनिहितेषु नाराशं सेषु गोगणगता एव गा अनया कृता एकादशरुचि ग्भ्यो दक्षिणा व्यादिरिति । अस्मिन्नाग
 त् एकादशागवो यथा विभागं ब्रह्मादीनामृचिर्ग्रां दक्षिणा इति । एकादशशतानि वा । एकादशसहस्रानि वा । त
 नो ध्युरेकावाक्यार्थं स्फुटितं सवनीयपुरोडाशशकलमादाय समुपहृता स्म इत्युक्तं । त्रिष्टुति इत्यादि प्राकृतं कर्म ॥
 पञ्चपुरोडाशानिर्वापो आग्नेयानंतरं बार्हस्पत्यस्य निर्वपिः । अवतनं गृह्णामुभयोः पश्वोः । एकशूले एकोखायं प्र
 क्षेपः । उभयोः त्रिः प्रत्यावयता त्रिः प्रसृतयोर्हृदये उत्तमे कुरुतादिति प्रेषः । पश्वोः संवदस्वेति च । उजाहो ह प्रशा
 ह ब्राह्मणा च । शिआकावाशस्त्रस्तौ त्रेषु विशेषस्तत् त्रययोगे लिखितः शेषं प्रकृतिवत् । इति प्रातः सवनं समा
 प्तं । इति श्रीमद्विठ्ठलदीक्षितमहायाज्ञिकवृत्तयज्ञककारयिता चतस्रसुः श्रीकेशवदीक्षितश्रौतस्मार्तगणित
 चतस्रस्तस्य कृतौ यज्ञविधिरत्नमुं प्रवक्ष्यामि कल्पितिकायां प्रथमं परिच्छेदः समाप्तः ॥ ॥ अथापरो गुं फो वि
 धीयते धुना ॥ सपीणादिमाध्यंदिनं सवनं । आग्नेयानंतरं बार्हस्पत्यपञ्चपुरोडाशयागः । बृहस्पतये पुरोडाश

स्यानुब्रूहि।तिअनुवाचनमवप्रतः।उपभृतिस्त्रिष्टकस्यमिवदानं।अतिक्रम्याश्रयप्रत्याश्रवितेबृहस्पतयेपुरोडाशं
प्रस्थितं प्रष्येत्याह।यद्यज्ञमानआज्येनाभिषिज्यतइतिपक्षस्तदाशुक्रामंथिप्रकारांतेनतच्छेषस्थापनं।तन्मभस्त
गाश्चाहुतिदक्षिणाहोमः प्रातः सवन्निक्षिपिः सह दक्षिणा नो रानां होतुर्मरुत्वतीयशस्त्रे विशेषो ज्ञेयः।ततश्चमसा
प्यायने प्रकृतिवत्।अध्वर्युरौदुंबरीजानुदघ्नीमासेरिनिधायतस्यां कृत्वा जिनमुत्तरत्वे मया प्रीतिमा सूर्याति।
इधतेरोदिति।यज्ञमानमस्यामुपवेशयति यं तासियमनइति।ततो लौकिकेनाज्येनाध्वर्युर्यज्ञमानमभिषिचति
शुक्रामंथिसंश्रवेणवा।देवस्यत्यांसहस्ताभ्यां सरस्वत्यै वा वो र्यंतु र्यंत्रियेऽभिहित्वा मयः संमन्त्रइति।विश्वे
षां देवानां यंतु र्यंत्रिये दधामीत्यादिना वा।सरस्वत्यै वा यंतु र्यंत्रिये दधामीत्यादिना वा।ततः प्रतिप्रस्थाता ब्राह्मण
त्यग्रहं माहं प्रमनुजुहोति।यज्ञमानेन सहैव भक्षणं अतिशयातिदेशात्॥अथोक्ताहुतांतवोदस्ममिति नौधसंब्र
ह्मणामनृतीयं पृष्ठप्रकृतिवत्।नौधसपक्षसुमात्रा कर्माप्येह पितृत्वा न्नैह विकल्पनीयः॥सर्वेषां सर्वेषां विविषेष्ट
तु ययोगे ज्ञेयः।भस्मादिप्रकृतिवत्।इति माध्वंदिनं सवनं समाप्तं।तृतीयसवनेऽध्वर्योः पशुप्रकारे आग्नेयानेतरे
विष्टकतं हुत्वा ब्राह्मणस्य चरणं।आग्नेयवसा रोषस्य पात्रांतरं करणं।जुहो वसा होम हवन्यां चोपस्तरणं।ब्राह्मण

त्यावदानांते आग्नेयेन समस्य स्विष्टकृद्धो मा धर्मो पभृतावदानग्रहणं। बृहस्पतेच्छागस्य हविषो नु बृहीत्यनुवाच न
 प्रेषः। वसावदानग्रहणादिप्रत्यभिघाराः बृहस्पतयेच्छागस्य हविः प्रसृतं प्रेषेत्। याथाव्यप्रत्याश्राविते प्रेषः। वसाशेष
 समासि अदिग्याधारणं। निहितेषु नाशेषे कादशागा अनपा कृतास्तृतीयसवनिकीः रुक्मिण्यो आदिशति
 एकादशाना निवासहस्त्राणि वा आदिशेद्यथा कृतं॥ मक्षादिप्रकृतिवृत्तं। अथाधयोऽसुग्व्यूहने अग्नेर्बृहस्पतेर्वन
 स्पतेरिदमवसुमत इत्यादि जुहा॥ अग्निर्बृहस्पतिर्वनस्पतिरिदो वसुमानि त्याघु पभृते। अन्य सर्वमग्निहोमवत्
 तत्र। त्रयस्त्रिंशच्छतसहस्रदक्षिणा पक्षेति स्त्रोतु बंध्यास्त्रैधातवी बोदव सानीया। संवसरावरेषु सत्रेषु सारस्य
 तेषु सहस्रदक्षिणावरेषु वेति त्रैधातव्युदव सानीया सर्वत्रेति वगवा मयने सूत्राह। तत्रानूबंध्या यथाः मे त्रावरु
 णा १ वेक्ष्वी २ ब्राह्मिण्यावेति ३ पत्रासादनादिमे त्रावरुण्या नूबंध्या वत्। नियोजने मे त्रावरुणं तर विश्वेभ्यो
 देवेभ्यो जुष्टं नियुनक्ति। बृहस्पतये जुष्टं नियुनज्याति। प्रोक्षणे विश्वेभ्यो देवेभ्यस्त्या जुष्टं प्रोक्षामि बृहस्पतये
 त्या जुष्टं प्रोक्षामि त्रिव॥ संशने मित्रावरुणं। विश्वा देवान्। बृहस्पतिं। वनस्पतिं॥ मित्रावरुणाभ्यामुस्त्राया इति
 सर्वत्रेषूस्त्राया इति नापलक्षणा॥ तृतीयसवनिकीव्यादिष्वग्नीनामत्रापाकरणं। प्रेषानुपेषा ऊहा यथायथं

प्रयोज्याः॥ ब्रूहनेमित्रावरुणयोर्विश्वेषीदेवानां ह हस्यते रित्यादि जुक्ताः। मित्रावरुणौ विश्वेषे देवा ब्रूहस्य तिसामपुनरुदं रित्या
 व्याघुपभृतः। सर्वेषां हृदयशूलानामुपग्रहनेभ्युयः स्तुतमभिरोचतेत्यहः। त्रयस्त्रिंशच्छतसहस्रदक्षिणापक्षत्रैश्च
 न व्युदवसानायासमाहूतनिर्मथनश्रविका। यथा। अग्न्याधानादिब्राह्मणतृपणांतेविशेषः। पात्रासादनेद्वा
 दशकपालानि। हविर्वीहयो यवाश्च। एकापुरोडाशपात्री। दक्षिणास्तुने। त्रिणिशतमानानितिस्त्रोधेनवस्त्राणिवा
 सांसितित्त्रागाद्योनद्वाहोवात्रयः। अनडुत्यसंगौवाजोयाधिकः। अत्रहविर्भेदान्नानाबीजधर्माभिव्यंति। यथा।
 उरुवायेतिमंत्रावृत्यापृथक्प्रक्षणांवीहियवयोः। तंत्रेणापद्रव्यनिरासः। अभावेपृथगभिमर्शनी। अंत
 उदकस्यज्ञः। यत्तुंतामितिमंत्रावृत्यापृथगा लेप्रः। ग्रहणे। ईशसर्वविष्णुभ्यांनुष्टं गत्तमीतिमंत्रः। तत्रग्राह्यमुष्टि
 चतुष्टयं पृथक्कृत्य द्वादशभागाः कार्याः। तत्रत्रिभिर्भागैः प्रथमं द्वितीयेषु प्रथमो भागो ब्रीहोणं भागद्वयं
 यवानां पार्थक्येन ग्राह्यं तृतीयेषु त्रयो प्रथमो भागो यवानां भागएकौ ब्रीहोणं पार्थक्येनैव ग्राह्यं। चतु
 र्थेषु प्रथमो भागत्रयं ब्रीहोणमेव ग्राह्यं। भूता यत्वेत्यावृत्या पृथक्क्रोश्याभिमर्शनी। जोक्षणे ईशविष्णुभ्यांनु
 त्वा

इमिति मेदः। अथाघातार्थं कृत्वा जिनादनादि द्रोहीणां जोहणं तं पेषणं कृत्वा यवावापपेषणं जोहणं निमंत्रवन्ति। त
 तश्च सुषेत्वेति अथ कृत्वा क्रमेण ब्रीहियवयोः आकुर्यात्पृथक् संयुज्य पिंडवैधनं पृथक् च पिष्टे सती। देवस्य चेत्याह
 त्या पृथक् पिंडयोः पात्रावापः। समाप इत्याह त्या पृथक् कुर्यात्पिंडवैधनं पृथक् च पिष्टे सती। देवस्य चेत्याह त्या पृथ
 क्पिष्टयोः उपसर्जनी ग्रहणं। एकत्वान्ननिर्देशः। पिष्टे च पयोः पात्रं गुलि आत्मनयोश्च कीकृत्य रक्षती। अथ
 श्रमणे ब्रीहि पिंडं द्विधा कृत्वा कृत्वा कृत्वा मधोयजोनिधाय तदुपरि यव पिंडं कृत्वा तदुपरि पुनर्ब्रीहि पिंडं निधाय विश्व
 पतिप्रथमं तदुपरि यव करोति। ततः पर्यन्ति करणं श्रमणे। उद्धरणं पात्रा मुद्रास्य निधानं। इन्द्रविष्णुः। अथैति प्राणरामे।
 प्रियेण धाम्ना कथं स ह आसीदिति वेद्यो न स्मरेत्। आवाहनं देवतारौ सते अग्निमग्नं। सोमं देवां आज्यपे इत्यादि
 इन्द्रा विष्णुभ्यामनुब्रूहीत्यनुयाचनं। जुहोतु पस्तीर्यत यावदाना निरुद्धाति यथात्रिभ्यो पिधा तुभ्यो वदाना निग
 रीतानि स्फुः। अत्युपस्तीर्य सतान्यभ्यज्याति क्रम्याश्चाव्यप्रत्याश्रवित आहं प्राविश्रयतेति। वषट्कृते जुहोति। इदमि
 दं विष्णुभ्यामिति यागः। अथ स्थिरकृतं उत्तराक्षाया च वदाना नि क्रम्याश्चाव्यप्रत्याश्रवित आहं प्राविश्रयतेति स्थिरकृ

ते यजेत्ति । हस्तिणाभिर्भवेत्तु प्रजापतेभ्यः स्थोजस्व न्ययस्या न्मृणा पाणौ मेपातसमानव्या नो मेपातोस्त
 व्या नो मेपात हिरण्यं गोवासांसि स्त्रुग्पक्षे हिरण्यं गोवासो ज्ञा स्त्रोजन्मविधत्तासिती न्यसितपोवास्तु मामेक्षे
 मपुत्रेति । अस्या इष्टे दक्षिणातिस्त्रोधे नृहो बस्तुभ्यमहं संप्रददे । त्रीणि सुवर्णशतमानानि ब्रह्मं सुभ्यमहं संप्रद
 दे । त्रीणि वासांसि त्रीननडहश्च वार्यो लुभ्यमहं संप्रददे । तिस्रो गा अनडुत्यक्षेऽजमे ववाग्नीनुभ्यमहं । ब्रह्मे
 इन्द्रविष्णोरुज्जिति । अन्यदा दीपनांतमग्निहोमवत् ॥ सर्वपरियज्ञेषु ब्रह्मिण्यवरणा हिंघा दीपनो तं पृथ
 भवति कालमेदात् ॥ ॥ इति श्रीमद्रुद्रविष्णोवागव्यापिपतिमहात्तरिना नाविधा
 दयज्ञककारयिताय महा ॥ यागिकमोलिकुसुमपरागसंवलितयरण्यप्रहसत्यवरणा
 स्वाचरणवयविरयं शुभु श्रीविठ्ठलदीक्षिततस्तुतकेशवदीक्षितश्रौतस्मान्नागमतत्त्वज्ञ आपादी
 त्यपराख्यावान् महाराष्ट्रदेशवयंककाटपुरस्थ काशीकृतवसतिस्तस्य कृतौ श्रौताण्यविविधिरत्न
 पुष्पमालाकालालतिकायां हस्तिनासवयज्ञोवाजपेयांगभूतएकहोऽग्निहोमसंस्तुतिवत्समाप्तः ॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ अथाभिधास्यते सम्पत्क विधिद्वयं जपेयं क्रतुः । अथ गजपेयः । तस्य कान्यायनः सप्तदश
 दीप्ता आह । एकाहस्या कृत्यश्च तिस्र उपसदः स्युः । एकसौ न्यं दिनमित्येकविंशति दिनानि । तत्र यद्यपि दीप्ता प्रभ
 ति शुक्लपक्षे इति दीप्तोपसस्युः । शुक्लपक्षे सूचिताः । तथापि सौम्यस्य प्रधानत्वादाश्चिन्यो कान्तिक्या वा पौर्णमा
 स्या सुत्या युज्यते । ततः पूर्वमेकविंश्यां कृच्छ्रदशोक्तं । एवं चैकादशदीप्ता अपि शुक्लपक्षे कृता स्युः स
 त्पदशादीप्ताः सप्तदशापवर्गचेति आश्वलायनमते । अत्र ह्युदोगसूत्रं यं ब्राह्मणं राजानं च पुरस्कृत्यैव सवाज
 पेयेन यजेत । तस्य पौर्णमास्या दीप्तिस्तत्रयोदशदीप्ता स्युः सप्तदशावा । अमावास्या यो दीप्तिस्तत्र मासमिति गौतमः
 संच सरमिति धातं ज्ञेयः । षडुपसकश्च साग्नियित्यश्वश्यादिनि । आश्वलायनोपि सप्तदशदीप्ताः सप्तदशापवर्गचे
 ति । शौखायनोपि । तस्य त्रयोदशदीप्ता तिस्र उपसदः स्युः सप्तदशमहुरिति । त्रयोदशदीप्ता उक्तास्तथा पौर्णमा
 स्या मारंभणी या उक्ताः । तत्रापि सौम्यस्य पर्वण्यनुष्ठानं प्रतीयते । तत्रैवाभावास्याया मारंभो मासदीप्ता पक्षे । अमावा
 स्याया मारंभः संच सरं दीप्ताः षडुपसदः साग्नियित्यश्वेति पारयज्ञभेदश्च तत्र

बहुविधोक्तः स न त एवावधार्यः ॥ गणपतिपूजनादिविधायप्रधानसंकल्पः ॥ सप्तदशरातगोवस्त्राजाविस
 सप्तदशानिष्कं वृषलीहस्तिबलकमहानसरधदक्षिणेन सप्तदशस्तोमेन रथं तरपृष्ठेन वाजपेयेनाहंयस्ये
 तत्रैभिर्वस्त्रालंकारादिभिरयितस्त्वं मे ब्रह्मा भवेत्तदिषोडशविंशरणं ॥ लाघायनसूत्रे तु सप्तदशोऽङ्गि
 यते । निष्कः सुवर्णश्चतुर्भिः अशीतिगुंजः सुवर्णः बलकं मनुष्ये वाद्यं चतुरस्रं यानं ॥ लाघायनसूत्रे तु स
 प्तदशसहस्राणि गवां । आश्वसप्तदशाधिकाः शकटा निच सप्तदशोक्तानि । हस्तिनां हिरण्यकहल्यमाश्व
 लायने नोक्तं । शताधिकानां द्विशयादवंगुक्तवस्तूनां गजादीनां नानापरिमितो गणा होतव्या । इत्याश्वला
 यनस्य वैकल्पिकं पदोत्तरं । महानसं महारथः मरुत्त तत्र अनश्वेति । शाखायनः सप्तदशागवां शतानि
 ददाति सप्तदशावाससां सप्तदशयानानि युक्तानि हस्तिनां निष्कान् दुर्धुभीक्तानि सप्तदशसप्तदशानि पद
 ति । स आश्वलायनपेयोवयसो वयसः । मानवे दाक्षिणे होमो हुत्वा सप्तदश सप्तदशानि ददाति । सप्तदशानि
 आश्वलायनसप्तदशमालाः सप्तदशादासीः सप्तदशाहस्तिनः सप्तदशागवां शतानि सप्तदशावीनां सप्तदशाजीनां स

सप्तदशरथान् सप्तदशारोहणानि सप्तदशसप्तदशानि पुष्कलैः । पूरजित्वा यजुर्गुणैः मध्यविददाति गात्र
 यतो नयंति मध्यत इतराणि पश्चात्प्रधानीति । काठके वाराहे श्यावाके पेवमेवास्ति ॥ अथ यदृष्ट्या पशु
 ना सोमेन वा यजेत सोमा वा स्या यां पौर्णमास्यां वा यजेतेति श्रुत्यंतरा तु साराखुरद्वेरेषु त्यास्यात् ॥ त
 दा शुक्लपक्षे पिदीक्षारंभः ॥ १ ॥ दीक्षाप्रभृति आदीपनांते विशेषः । प्रचारकाले स्रजि नार्थमृत्विभ्यः प्राग्देव
 यजनतोषणाद्विरण्यमात्रा समर्पणं । होतुस्तु वज्रमिदं शतपुष्कराख्यं माताश्वलायने नोक्ता । होतु
 वदयेषामपि महर्षिजासु पयुज्यते ॥ यजमानस्य पत्न्याश्च हिरण्यमात्रा बंधनी ॥ अथ प्राग्मुदीक्षया
 निरुप्याज्यमधिश्चित्य नयेत्सुकुसुवर्से मृजा । उद्घास्योत्पूय वा वेत्यसकृद्वा ह्यसमिधुतिः ॥ २ ॥ आहव
 ये जुहोति ॐ देवसवितः ० स्वदत्तु स्वाहा । इदं सवित्रे । वाजपेयां गभृतप्रधाजयजनीनां सागानां पु
 रस्ताद्येयमाहुतिः । ननु तदंगप्रयाजादीनामपि पुरस्तात्कर्मणां वादौ । तत्र दीक्षणीयारंभे पुनराहु
 तिः । दीक्षणीयाया एककर्मत्वात्तदाहौ सकृदेव अग्नीषोमीयप्रचारानंतरं येयमाहुतिर्न हुयते तत्रा

कुरुत्याया इति सूत्रात् । तेन क्रयण वेधारं भण प्रवर्गेति सा दनाग्नि प्रणयन हविर्धनाग्नीषोमीयाणो ॥
 सद आग्नीध्रीयधिरूप निवपन वसतीवरिग्रहण परिहरणे पुचतत्त कर्मादौ भवति । ये साक्षाद्वा जपेयो
 गभस्तायजतयो दीक्षणायास्तदादिष्वेव यमाहुति तत दंगभृता प्रयाजादीनामादिषु । क्रयणे तावच्च
 तु गृहीतग्रहणात् प्राक् ॥ वेधारं भणोव पौर्वाहिक्या प्रवर्ग्य प्रवर्गेति सा दनेत्यंतः पात्यदेशो परिधर्मनि
 धानात् प्राक् । अग्नि प्रणयने च प्रवर्गेति सा दनाग्ने प्रणयनीया धानात् पूर्वतो हविर्धने प्रणयने तु उपय
 म न्युपनिवपनांते पृथ्वास्तु भयतो निधानात् प्राक् । अग्नीषोम प्रणयने चाग्नि प्रणयने चाग्नि प्रण
 यनानंतरं । सदः करणे अंतः पात्यात् क्रमणामौ दुर्बयर्थं ततः प्राक् । आग्नीध्रीयग्रह करणाच्च पूर्वः
 एवमसीति कृत्या धिरूप निवपनात् पूर्व आग्नीध्रीय चर्मस्कारात् प्राक् । वसतीवरिग्रहणे च अग्नीषोमी
 यवपामार्जनांते । तत्परिग्रहणे तु ब्युक्ता मतेति प्रेषाते । दीक्षास्तु च कस्मिंश्चिदिने वततोषनाधि श्रयणात्
 च प्राहुत्यादिरूप च तुष्टया हरणांतं प्रकृतिवत् । यूपे तु विशेषः ॥ सप्तदशारतिरुपरिगतवानतीक्ष्णा

यः समायोगो धूमपिष्टमयचरवालः । साश्च बालश्चो जनादि सिद्धयेयं साध्य संशोष्य वक्ष्ये नुक्त लक्षणः । साग्निशि
 त्ये तु इष्टकापश्चोदियथा कालं कृत्यादी क्षणायायामादित्येभ्यो घृते च कृत्यादि औज्ज्वल्य विशेष ईदृशिक्या संदीक
 रण विस्तुक्रमवा संप्राप्तो विशेषोऽस्मिन्नयनपक्षे ते रवधार्यः । कस्मिंश्चिद्दीप्तादिने महावीरकरणं प्रकृतिवत् । प्रथमोप
 सदिने च व्रतकरणं प्रेषांते प्रायणीयादिक्रियते । तत्र प्रथमं सावित्र्याहुतिः । तत्र प्रायणीया । सोमक्रयणाद्युपूर्वसावि
 त्र्याहुतिः । तत्र वाजपेयस्य षोडशिविकारत्वात् शृङ्गया शृङ्गंगया अधिलोहाकर्णी चक्षुषोः अधिलोहाकर्णीया शो
 डशिनः । सोमक्रयणा एकाहं घृहगलेऽप्यविशेषादिति एकाहं पुरुषत्रयान्नादये न सोमक्रयणीहस्याह । तत्र शृङ्गेति प
 रमुखी वेष्टितमुखीत्यन्ये । पीतपुच्छेत्यपरे । दुस्वेती नर आहुः । अधिलोहाकर्णी तिलोहितकर्णी । सोमक्रयणकाले
 नेष्टा सोमक्रयणदेशादक्षिणतः केशवादीर्घकेशात्पुरुषासीसेनपरिस्तुत । सिद्धयस्तद्व्याणां वा क्रयणं क
 रति । इव्यक्रयणपक्षेऽथ कृष्टथ कृष्टव्याणो क्रयणो । तत्र पक्षप्रतिवचने यथा । सुरासोमविक्रयिन्क्रय्यास्ते सुरासोमा
 इति नेष्टा । क्रय्या इति विक्रय्या । तान्येते क्रीणानि इति नेष्टा । क्रीणीहीति विक्रय्या । सीसेनते क्रीणानीति नेष्टा । क्रीताः सुरा
 सोमा इति विक्रय्या । एवमेकैक इव्यक्रयः । इव्याणितु राघ्यं निरुद्धव्रीहयः । तोक्याविरुद्धायवाः । २० गजाभ्रव्रीहयः ३

ब्रीहिसंज्ञः ॥४॥ श्यामाकमंडः ॥५॥ तदोदनौ ॥६॥ दुधं येति ॥ सूत्रोक्तानि सौत्रामण्यां द्रव्याणि ॥ कुवळ कर्कधुवदराणि श्रा
 णनोक्तान्यपि केचिद्विद्यगणैस्तन्निवयन्ति ॥ तत्र कुवळानि आमबदराणि आमामनकतुषातीत्यना ॥ कर्कधुन्य
 ईपकानि अनुपजीव्यानि दुजालिबराणीत्यने ॥१०॥ बदराणि उपधानि प्रसिद्धानि ॥११॥ अन्यानि च द्रव्याणि कि
 त्वादिव्यानि न प्रहुनामकानि सुराशास्त्रप्रसिद्धानि ॥ यथा ॥ सर्जलकत्रिफलाचैव शृंठी चैव पुनर्नवा ॥ चातुर्जीत
 कसंयुक्ता पिप्पली गजपिप्पली ॥ वंशोदिका बृहच्छत्रं चित्रकं चंद्रबाहणी ॥ अश्वगंधा सप्ततथा घृहला न्येतानि दिशो
 त्वाधान्यकं वर्षावानीयजीरकं कसुजीरकी द्वे हरिदेव्य चैव विरूढा ब्रीहयो यवा इति ॥ तत्र विरूढा ब्रीहयो यवाश्च पू
 र्वोक्ताः ॥ अन्यानि चतुर्विंशतिवस्तूनि ॥ सर्जः सालस्तस्य लक ॥ त्रिफलं हरीतकी विभीतकामखकुरुपा ॥ चतुर्जीतकं
 लकपत्रकेष्वा नागकेसररूपे ॥१॥ येनोदिका वंशकरीरः ॥ बृहच्छत्रं बृहच्छत्रं ॥ वंशोदिकादीनि पंचमूलान्येवा ॥ क्रीते सो
 मं न सा पर्युह्यमाणेनेष्टः सुराद्रव्याणामनुग्रहणं सिद्धं क्रीताया वासुरायाः ॥ दक्षिणद्वारेण रात्रां प्रवेश्य दृश्य पक्षे द
 क्षिणागौ पक्षे रात्रौ नैर्ऋत्य कोणेनेष्टा सुरां क्रीत्या स्थापयति ॥ तत्र द्रव्यं क्रयणपक्षे करणमुच्यते ॥ तत्र द्रव्यं पक्षे

था। उलूखलमुसल्लदखदुपल्लश्रुपचरुस्त्राली। कुनीसुराद्रव्याणां सुपकल्पनं दक्षिणाग्निसमीपे। अवस्तु
 फलीकृतव्रीहिश्यामाकयोर्लोकि कोदकेन पृथक्कुरुदक्षिणाग्नौ पक्ता तदा चामकुंभ्यां निषिच्य नग्नुदुर्गं विष्णु
 ॐ दनाभ्यां सहकुंभे क्षेपति। दुग्धं चावपाति ततः पिधाय शाखानैरुत कोणे गन्तुं निरुधाति नत आतिथ्या
 तत्रासौ सावित्र्याहुतिः। तत इष्टिः। प्रवर्ग्ये शांतिकरणत्पूर्वसावित्र्याहुतिः ततः प्रवर्ग्यः। एवं प्रातिप्रवर्ग्यः। उपसप्तदश
 सावित्र्याहुतिस्तत उपसत्। एवं प्रत्युपसत्। इति प्रथमोपसदिविशेषः। द्वितीयोपसदिने पौर्वाहिक्या प्रचययज्ञवे
 दिमानात्पूर्वसावित्र्याहुतिः। तिस्रोपसदिने प्रवर्ग्यासादनेऽन्तःपात्युपरिघर्म्हनिधानात्प्राक्सावित्री। अ
 ग्निप्रणयने प्रणयनीयात्पूर्वसावित्री। हविर्धानप्रवर्तने रूपयमन्युपनिवपत्यंतेऽनसोः एष्ट्यामुभयतो निधा
 नात्प्राक्सावित्री। हविर्धानगृहस्य दक्षिणाभिर्निमित्तिभिरुपरिधरकरणे सुसार्थं। सोमग्रहाद्यर्थं स्वरं कृत्या दक्षिण हवि
 र्धनानसोः सस्यपश्चात्सुरार्थं स्वरकरणं। सप्तः करणे तः पात्याषट्प्रक्रमणं ततः पूर्वसावित्री। आग्नीध्रग्रहकरणे च सा
 वित्र्यनंतरं करणी। धिष्यनिवापे च सावित्र्यनंतरं भस्मस्कारादिनिवापः। आग्नीषोमीयपञ्चारंभे च सावित्र्यनंतरं

रं वा यस्यतित्रैषादिः॥ अग्नीषोमप्रणयने ईजते जने प्रणयनीया धानात्पूर्वसावित्री॥ यूपपरिष्कारयणोते सप्तदश
 वासोभिर्यूपवेष्टनैः॥ ऊर्ध्वगंधिकरणं याडवाचूडवत्॥ अग्नीषोमीयवपामार्जनांते वसतीवरियरुणे सावित्री दुतिः
 वसतीवरिपरिहरणे च व्युत्क्रामते त्रिषेपांते सावित्री॥ साग्नियित्येपिशतरुद्रियादिसंचितिकर्मणा मग्नि संस्कारपरत्या
 दग्नेश्चात्तरवेदिस्थाना पन्नत्वा तत्र वाहुतेरभावान्न सावित्री॥ एवं कर्मांतरेष्वग्न्यंगेषु नाहुतिः॥ सवनीयत्रयदध्यथं
 धिघमथिंवा पाकतपरिवाप्येष दुर्गचतुष्टयदोहनानंतरं प्रातः सवनिक सवनीयपयस्यायावसानपाकत्या
 न्येषां सप्तानां षड्गणानां तुष्टी मपाकरणं यज्ञमानोषेकार्थमन्यत्र कृतिवत्॥ यूपरुद्रत्रयं च त्रिकप्रबोधनादौ
 विषेष्टः॥ पात्रासादने सो वतस्त्रोवपाश्रयणः॥ ईउश्येष्टे उखे॥ माहं शोते वसा प्रवीरपक्षो उच्छो गया गाथं
 थकृतीया वा॥ अजमे षयोः पाकवैशमात्रं॥ यद्यपि मा रुद्र उस्त्रे जे षे भ्यो वशा एभि रुक्ता वशा वस्यतु जे
 वृष्टिश्चित्रा इति न्यायतो वपाश्रयणी षड्मुखत्रयं च सिद्धं तथापि कलौ गोपशो गहितत्वा द्वाग्नास्थाने मे षी गत्वा
 त॥ अस्वर्गं लोकविद्विष्टं धर्ममप्याचरेन्नोतु॥ इति स्मृतं नगौ मे ष्या स्थाना पत्तित्वं तर्धं म प्राप्ति त्वं यमी मां सायां

१३

= हविर्धानि स्यापरेणैतावद्भिर्दिवसैर्निष्पादितं ७

विचारितत्वात् । तस्याश्चैत्रेण मेषेण सह पाकाद्वयं वपाश्रपणी चतुष्टयमेव भवति । ॥ अन्ने तु पात्रयोजने । आग्रय
ण स्थाऽमीमपरेण चतुस्त्रक्ते रौद्रं वरस्याश्च दाभ्यपात्रस्य योजने । तदपरेण त्रयाणां मन्त्रिणां च पात्राणां । ततः
षोडशिपात्रस्य चतुःस्त्रक्तेः स्वारस्य । ततः पंचानां प्येदपात्रानां । ततः सप्तदशाग्रहपात्राणां तृतीयसवने च म
से च वने यानां योजनं । मधुग्रहार्थं हिरण्यपात्रस्यापि योजनं ॥ ॥ अथाध्वर्युरेकधनाः यदा अपररात्रे हवि
र्हनिमध्ये उदकपूजा आनीय प्रवेश्यते तदा यमग्नेष्टुः ऋषिः इत्यनेन राह्या लैभः ॥ प्रविशत्येव वा विना
मर्त्यं षोडशिविकारात् । ततस्तु नानेन मंत्रेण प्रवरणीषे षोडशो मोना विप्रथमपरिधिं द्वादशालंभौ ॥ अग्न
होमोऽप्युत्तरात्रेऽपि हि तौ ॥ प्रवेश्यमानास्तु वैकधनास्तुनेष्टासुरां पश्चिमे नक्षत्रेण प्रवेश्य पश्चिमखरे निदधाति ।
दक्षिणतः संधिं करोति शतिसंधिं करणं प्रायुक्तं तेन संधिना सुराग्रहसंबंधी नि सप्तदशवारं पात्राणि आह
त्य एकस्मिन् महति जालकलशसद्विधारेण । पावनपात्रं महत्तपाकास्यं महात्स्यं गोश्ववालमयेनैकतो दश
पवित्रेण सुरां पृथग्द्वारं पात्रेऽनुनाति । रसरूपां मन्त्रादिबेचयतीत्यर्थः । दक्षिणतः पात्राण्यभ्यवहन्तीत्येता

वस्वशाखायां । अन्य सर्वशाखांत राह । अथ आनीतासु एकधना अपोनिधायाभिष वास्वर्मोदुबरे पाचतुश्च
 क्तिना पात्रेण शुं गृह्णाति । तस्य प्रदक्षिणाप्रतिग्रहानां सर्वकर्म हस्यति सवत्सरे । ततोऽदाभ्यग्रहणं
 तस्यापि दक्षिणादानां तै सर्वकर्म हस्यति सवत्सरे । कुतवाजपेयसं स्थावाजपेययोर्नाश्वदाभ्यौ । सहस्राधि
 कदक्षिणाभावादिनि । केचित् कुतवाजपेयराजसूययोर्ग्रहीतव्यमिच्छुतयात् । अः शुं गृह्णाति सर्वत्यायैवेति
 श्रुतेः वाजपेयोक्त्या जवति । ति । सत्यं महावाजपेयेव भवति न सं स्थावाजपेये स्थात्यात् । शाखांतरीयोक्त्या
 त्याज्य । महावाजपेयं प्रकृत्या कृत्यात् ॥ वाजपेयज्ञात्या क्रान्त्येन भवतु । इति ॥ ततो धिषवणे पर्युपावर्ति
 तीत्यादि आग्रयणग्रहणंतं कर्म । ततो निशाभाधारा नो गृह्णाति । अग्ने पवस्व पा । पोषं उपयाम गृहीतोस्य
 ग्नये त्वा कर्ष्यसे गृह्णामीत्याग्नेयं ॥ इन्द्रा पवित्रसे मृष्टं सादये घोनि नाखरे । एष ते यो निरग्रये चावर्चसे साद
 यामि इति ॥ तत उतिष्ठ भोजसा । सुतं उपयाम गृहीतो सी द्राय योजसे गृह्णामीति द्वितीयमैन्द्रशो दशापवि
 त्र सं मृष्टं सादये घोनि नाखरे । एष ते यो निरिद्राय योजसे सादयामीति ततः अदश्न मस्य यथा उपयाम गृ

अथ षडं वा द्युत स दं द्राप वा जुष्टं गृह्णामाति द्वितीयं। दशापवित्रसंमृष्टं सादयेद्योनिना खरे। एष ते योनिरिन्द्राय वा जुष्टतमं॥
एषिविसदं वांतरिक्षसदमिति तृतीयं। ७

हीतो सिसृर्याय त्वाभ्राजा यसा दयामीति तृतीयं सौख्यं॥ सौ दशापवित्रसंमृष्टं सादयेद्योनिना खरे। एष ते योनिः सूर्याय त्वाभ्राजा यसा दयामीति ततः षोडशने स्वादिरेण यतुः स्वलिना धारातो गच्छति। आतिष्ठ वृत्रहनुर्थं० वगु
ना उपयाम गृहीतो सीं द्राय त्वा षोडशने गच्छामीति। दशापवित्रसंमृष्टं सादयेद्योनिना खरे। एष ते योनिरि
द्राय त्वा षोडशने सादयामीति। सु स्वाहि के शिना० यर। उप. सीं द्राय त्वा षोडशने गच्छामीति वा षोडशने
हणं। यद्यप्यतिग्राह्यं ग्रहणस्य कालत्रयं। षोडशने ग्रहणस्य कालत्रयं वदुष्टं यमुक्तं। तथापि प्रातः सवनेति ग्राह्याना
हीत्या षोडशने पंचवैदानीति सूत्रादि है वग्रहणं। ततः पंचवैदानी ज्ञेयं य ग्रहणं नृणां ति धारातः। ध्रुव सदं लान् षडं
इन्द्राय त्वा जुष्टं गच्छामीति प्रथमं। दशापवित्रसंमृष्टं सादयेद्योनिना खरे। एष ते योनिरिन्द्राय वा जुष्टतमं अपा० रस
मिति यतुर्थं। ग्रहा रुज्जुतुति पंचमं। ततो परां सप्त दशा ग्रहान् गच्छति धारात उपयाम गृहीतो सीं ति
यो जित सप्त दशा पात्रेषु॥ दशापवित्रसंमृष्टं। तदैव वनेष्टा अधर्युलौकैक स्मिन्नहीते तत्राऽन्यत्या त्रसप्त दशा।
सुरा ग्रहान् गच्छति। उपयाम गृहीतो सीं ति संगज्यो तत्राधर्यु रूपयु पयसं नयति। नेष्टा त्वधो धो सौ। अधर्युणा

सस्यपश्चान्नतीयेतेग्रहाःनेष्टावासस्यपुरस्तादिति।नवाहातिक्रमणंकार्यंदाभ्यां।अक्षश्चवक्रप्रविष्टंतिर्यक्काष्ठं।तत्राध-
 योर्नेष्टुंश्रोपयधश्चधारणेमेवःसंप्रवोक्तःसमाभेदेणपृष्टमिति।आहरणेवोभयोर्मेवः।विष्टौस्तुविमापाप्मनापृष्ट-
 ति।संमृज्यपूर्वापरस्वरसादनेचएषतेयोनिःसादयामीति।ततोध्युर्दिरप्मयपात्रेणमधुग्रहंगुल्लतिखरेयःसादयति।मधु-
 नश्चाप्रदेयत्वान्नोपयामयोनी॥ततउ-
 द्यादिग्रहणमग्निहोमवत्॥ततोपहिःपवमानानंतरंअग्नीरग्नीचिहरेत्यादे-
 प्रतिप्रस्थातःपुशुभिरेहोतिरामवाजपेथीविद्याकरादिमतेःस्वमेतत्तुपशुनेहीत्येव-रत्नेश्वरमिश्रास्त्वमेवमेवमन्यते।
 धिस्तुविहरणादिवपामाज्जनांतेविशेषः।यूपपरिवीयातिरात्रपशूनुपाकरोति।यथाआग्नेयेद्राग्नौलागानुपाक-
 र्त्वेन्द्रमेषमुपाकरोति।वशावंध्याःपृश्निश्चिनाः।पृश्न्यभावेःपृश्निमपि।कनौतुगौपशोनिविधानस्तुनेमेष्यालेभः॥
 प्राजापत्याश्चर्यामांस्तूपराचस्तान्सप्तदशपशूनुपाकरोति।तूपराःशृंगोत्पन्निकालेप्यजातशृंगाः।वस्तान्अतिप्रजन-
 समर्थान्॥एकेषोऽशपशून्प्राजापतयआलभ्यसप्तदशवायआलभंतं।सर्वेषांवासदृशानामभावेकतिपयेऽपि
 दुग्गाःस्युः।तत्रप्राजापत्यानामेवोपांशुलैःनान्येषां॥एतानिचसप्तदशप्रधानकर्माणि।तेनैकस्यापिबहुल्येनसवा-
 दृतिः।एकदेवत्यत्वात्सकृत्प्रक्षेपः।ततएववपशुपुरोडाशस्यैकस्यैवसर्वोपकारकत्वंप्रयोज्यभागवत्॥अत्र

१५

सर्वेषां पशूनां पक्ष्याणां तृणसमयो न का एतानु समयः । यथा सर्वेषां मेकं नृणेनोपाकरणं । ततो मंथनं शकत्वादाना
 धामिहोमांतं । उपाकरणमंथनयोर्वैकल्पिकत्वेन नियमः । श्रुतिस्मृतयो रक्तत्वात् । तथा वमधुकरधन्यवा
 सुदेवैश्च स्वयं धेनिरूपितत्वात् । ततः सर्वेषां रशनाभिः शृंगांतरे बंधनं । ततो देवस्य त्यासवितुः प्रसवे श्विनो
 भ्यां । अग्नये जुष्टं नियुनं जिह्वा अनेन मंत्रेणाग्नेयं यपवत् । इन्द्राग्निभ्यां जुष्टं नियुनं जिह्वा त्रिंशद्भाग्नेयं गले बध्ना
 तिराशतं तदंशं यजुष्टं नियुनं जिह्वैर्दमेष्टं । ऐं प्राग्गले । ततः सरस्वत्यै जुष्टं मिति छागं मेषीवा ऐं द्रुग्गले ।
 ततो मरुद्भ्य उज्जेषेभ्यो जुष्टं मिति सारस्वत गले वशां पितृ । ततः प्रजापतये इति प्रजापत्यं मारुत गले निबध्ने
 परमेष्ठि गले गलिकं तया सप्तदशानां मधि । बाये जुष्टं मिति अंतिमस्य वाघोऽश्वमप्रोडापत्य गले बंधनं । त
 तो ह्यस्त्वाषधीभ्यः सयूथः । अग्नौ जुष्टं प्रोक्षामीत्याग्नेयतः प्रोक्षतां । इन्द्राग्निभ्यां त्वैत्यै द्वाग्नेयस्य रा
 द्राय त्वेदस्य मेषस्य । सरस्वत्यै त्वेति सारस्वतस्य छागस्य मेषावाध । ततो मरुद्भ्य उज्जेषेभ्यस्त्वेति वशायाः ।
 ततः प्रजापतये त्वेति प्रत्येकं सप्तदशं प्रजापत्यानां । सप्तदशस्य वाये त्वेति वा यथानियोजनं प्रोक्षतां । होतुः सप्त

स्वासामिधेमेत्यादिहेतुः प्रयोगावसरेस्माभिप्रोक्तं॥ तत अंजनं तेनैव क्रमेण तल्लोपोपस्य नित्यं॥ आग्नेयं हि
 वशां तानां प्राजापत्यानां च युगपदुदङ्गयनं क्रमेण॥ यत्तु श्रुत्वा मित्रास्तृणान्यादन्ते॥ एकैकं प्रतिद्वेष्टे॥ ततः स्तृण-
 निधानादिसंज्ञपयान्यगमन्नित्रिषेः सर्वेषां॥ संज्ञा साः पश्चाद्वदतिशामितुः॥ परिपश्यादुतिस्तत्रेण सर्वेषां
 माहिर्भूतं मापदकु रित्तिनियोजनीयानां प्रासनं॥ आग्नेयं प्राग्ने प्राणा सारस्वतस्य वशायाः प्राजापत्या
 चततच्छेषप्राणशोधनं क्रमात्॥ ततः पश्चान्निषेकानंतरं तृणनिधाननाभिधेदन्तृणमृगं जनतृणाय स्या
 सम्यहस्तकरणं॥ एवं सर्वेषां॥ ततः स्तृणमृगानां निरसनं निरस्तः रस्त इति॥ क्रमेण वपोऽवेदनं परिवास-
 ने॥ सरस्वत्या मेषीषक्षे॥ अन्यवपाश्रपण्यो॥ गोपशोः कृत्वावभावे मरुक्षु उज्जेषेभ्यो मेषीतस्यावपाः सार-
 स्वत्या मेष्यावपाश्रपण्यो प्रोत्पूयते॥ यदि तु सारस्वती मेषीतसामाख्या एवान्यवपाश्रपण्यो भवतः॥ प्रा-
 जापत्यवपानो आग्नेयवपाश्रपण्यो रेव प्रोत्पूयते॥ सर्ववपानां चात्वालवसेकः॥ शमित्रे प्रतपने॥ द्वावि-
 शक्तिरुणाग्रजसने॥ प्रतिप्रस्तुतुः श्रुतः प्रचरेति प्रेषः॥ एथ कृपात्रेषु कृत्वा प्राणदानं॥॥

१६

अग्निं गच्छेत्प्राग्नेयवपायाः । इन्द्राग्नी गच्छेत् । इन्द्राग्नी गच्छेत् । सरस्वती गच्छेत् । अमरुत उज्जेषा नाच्छेत् । प्रजापति गच्छेत् । वायं गच्छेत् ।
 सर्वासां क्रमेण सादनः । क्रमेण लेभः । तत्राग्नेयपागः । अग्नेयैः छागस्य वपायै मेदसो नुब्रूहि । वपायै मेदः प्रस्थिते प्रेष्येति
 प्रेष्यः । इन्द्राग्निम्यो छागवपायै मेदः प्रस्थिते प्रेष्यः । इन्द्राय मेषस्य वपायै मेदसो नुब्रूहि । इन्द्राय मेषस्य वपायै मेदः प्रस्थिते प्रेष्यः
 सरस्वत्यै छागस्य वपायै मेदसो नुब्रूहि । सरस्वत्यै मेषावपायै मेदस इत्यादिवा । सरस्वत्यै छागस्य मेषावावपायै मेदः प्रस्थिते प्रेष्यः ।
 एवं यागं कृत्वा अत्र वशायाः प्रचारः । माहेन्द्रांते वा भविष्यति । अत्र चेत् मरुत्स्य उज्जेषेभ्य उज्जेषाया
 वपायै मेदः प्रस्थितं प्रेष्यः । कर्त्तव्यं गोमेषा प्रतिनिधाने पिप्राकृतास्त्वेव मंत्राणां शब्दाः । तदूपलात्प्रतिनिधेः । प्रतिनिधिश्च
 पीति न्यायश्चागो वाचक शब्दोऽस्मादिप्रकृत शब्द प्रयोग एव । अथ प्रजापत्यानां । अत्र वावपा प्रचारः । वा मदेव ग्रहा
 ते वा भविष्यति । अत्र चेत् प्रजापतये उपांशु मनसा छागानां वपायै मेदसो नुब्रूहि । इत्युच्यते ॥ जुक्तामुप स्तार्य हिरण्य
 शकलमवधाय सर्वं द्विभिधाय तिक्रम्य श्राव्य प्रत्याश्रयित आह । प्रजापतये इत्युपांशु छागानां वपायै मेदः प्रस्थि
 तं प्रेष्येत्पुनः । स मरुत्स्य पशोर्वाग्देवतत्त्वपक्षे वा ये छागस्य वपायै मेदः प्रस्थितं प्रेष्यः । माहेन्द्रांते वा वशावपा प्रचारपक्षे
 विशेष उच्यते । वशावदानानि जोहव विभागाश्च भिन्नपात्रेष्वप्यन्ते । सोविष्ट कृतानि तु औपभृतानि त्र्यंगानि पृथक्

पात्रे पयं ते । तदा स्वकाल एव प्रधानजौ वा वदानयागः । जौ हवे भूखं वस्त्रिष्टकं दंते मंगानि विशेषेण प्रजायेददति । स्व
काले वा प्राकृते वशावपाप्रचारः । तस्मिन्पक्षे जंगानां पृथक् पयनं । अस्तनं च तदा विशेषेण प्रजापत्यवपा नो हविषां च वैकः
ल्यिकः काल विशेषः । मैत्रावरुणपृथ्वा वसाने वा मदेव्यग्रहो मांते प्राजापत्यवपाप्रचारः । सुष्मूहना त्याकुहया
दिप्रधानहविषां प्रचारः । तदनुसौ विष्टकं तप्रचारः । प्राकृतकाल एव वा प्राजापत्यवपाहविषः प्रचारः । वपामाज
नादिप्रकृतिवत् । नारासं सभक्षणं । वैश्वदेवग्रहणं सादनात् । जौलकलुशस्य सकलस्य शुक्रस्य पूतभृश
सकः । अक्षाधो जौलकलुशानिधानं । तदुपर्येकतो देशपवित्रनिधानमित्यादिप्रकृतिवत् । अथाग्नीत्यश्रुपु
राजश पूर्वकं सवनीया सवनीयानिर्वपन्मदं ते वनैवारं सप्त दश शरावं वा हस्यन् चरुं निर्वपति । नीवारा स्तृणधान्या
नि शरावः पात्रविशेषः । तया शिकानियमदर्शनात् प्रादेशादृत्तं पात्रमाहुः । तत्राभीयं च प्रायः प्रादेशादने कलुशाहवि
रत्नाह । तत्र प्रकृतिवदित्यतिदेश प्राप्तवतुः संख्या च ग्रहार्थं मुखिलोपेनापि सपादवतुः शरावपित त्यात्रे वतुः क
चाग्रहास्त सप्त दश शराव उदना निष्पन्नो भवति । अतिदेशिकी संख्या चानुगृहीता भवति । मुखिलोपस्यावश्यं
तत्र वाचस्पतिप्रपाद्याः स्यादकदानां ते विशेषः प्रणीताः संख्येव । पात्रासादने । शर्पाग्निहोत्रहवणी । कपर्दिक

पात्नानित्यशीतिः सप्तसप्ततिर्वा. यदि तु वाचे न सप्तदशः पशुस्तदा चतुः सप्ततिरु न सप्ततिर्वा. उत्तरखलमुस
 लेशा म्या दृषदुपल पाच्यः पाशुकेषु सेति अनश्चेत्तदराखोपवष उपसर्जनी पात्रं पुरोडाशी पात्रौ वाक्य
 से सप्त. अन्यथा षड्. पेश्विला वा शृता वदानमौषधं यवाः। नीवारश्च प्राशि त्रहरणोत्तर एव। पूर्ण पात्रं कर्म पा
 वर्गवस्त एव। उपक. पनीयानि. महती चरुपात्री। करं भायं लोकि नंदधि। श्रपान्नि होत्र हवणपादानादि पात्री वि
 क्रज पात कृत्या. नाना बीज्या पृथग् वेक्षणं। युगपदपद्रव्य निरासः। पृथगेभिर्मन्त्रिणां पद्रव्याभावे। ननु स्य
 र्वाः। पृथग्घविशालं मनं। अग्नये जुष्टं गच्छामि। तथे दग्निभ्यो जुष्टं। इन्द्राय जुष्टं ३। सरस्वत्यै जुष्टं ४। मरुद्भ्य उषे
 भ्यो जुष्टं ५। प्रजापतये जुष्टं ६। पक्षे वाचे जुष्टं ७। ततः सवनीयानां इन्द्राय जुष्टमिति पुरोडाशार्थं ८। इन्द्राय हरिवते
 जुष्टमिति पात्रेण चर्वयन् नीवारो गृहणं। १॥ पृथक् करोषाभिर्मन्त्रिणां सादनोत कृत्या. स्थितपवित्राभ्या प्रणीतातः
 प्रोक्षणीः संस्कृत्य ब्रह्मनुश्रया पृथग्घविः प्रोक्षणं। अग्नयेत्या जुष्टं प्रोक्षामीति। १॥ तत इन्द्राग्निभ्यो ला २ इन्द्राय
 ला ३ सरस्वत्यै ला ४ मरुद्भ्य उषे भ्यो ला ५ प्रजापतये ला ६। पक्षे वाचे ला ७ ततः सवनीयानां इन्द्राय ला ८ इन्द्राय

हरिवक्त्रे २६ ज्ञाय पृष प्वतेत्वा ॥ १० ॥ हस्यतयेत्येति ॥ ११ ॥ ततः कृष्णाजिनोत्पलसुसलुशूर्पोपवेशकपरकपात्र
 निशोत्प उपसज्जित्यादीनां शोषणं । शोषणं निःशोषणं ॥ ततः कृष्णाजिनादानादिफलीकरणं तेवधातः । तत्र ह
 विरावापसु सलु योजन हविरुद्रपन विवेकीकरणानि मंत्रवन्ति एथक् । तुषनिरसनादितं त्रेण शोषं । अं
 ते वाग्विसर्गः । एकैकस्य विवेकीकरणं ते पात्रा मोप्यतं त्रेणाभि मर्शन फलीकरणं पूर्वनिर्देशो धानाकर
 माथीनां । अन्येषां तु फलीकरणं ते । फलीकरणं तु एथक् । कपानां तु प्रातः सवानिक कणेषु रक्षणं । अथ क
 पालोपधानं । **आग्नेयोद्वाकपालः ॥ १ ॥** ऐं जग्नोद्वाकपालोद्वाकपालोद्वाकपालः ॥ २ ॥ एकादशकपालः सवनीयेषु
 दृष्ट्याह । ३ सारस्वतोद्वाकपालः ॥ ४ ॥ मरुत्तोद्वाकपालः सप्तकपालोद्वाकपालोद्वाकपालोद्वाकपालः । चतुर्मास्ये एकाद
 शिण्यां च तथा दशनाह । ५ प्राजापत्योद्वाकपालश्च यने दृष्ट्याह । ६ वाचेष्टाकपालः पसे । ७ सव
 नीये ऐं द्वादशकपालः ८ कर्परोपधानं । अथ मकपाल उदधस्तादृक्कोवर्जमुपास्तु स्यात्स्त्रिगारः । चरु
 स्थानकम्पनी अंगरैः कपालाभ्युहनुनं

पत्रे ० १८ नं ४४०३